

Министерство образования Республики Беларусь
Учреждение образования
«Полоцкий государственный университет»

Романо-германская филология,
Контексты культуры
и литературные связи

Международный сборник научных статей

Новополоцк
2017

Редколлегия:

А.А. Гугнин – доктор филологических наук (отв. ред.);
Д.А. Кондаков – кандидат филологических наук;
Т.М. Гордеенок – кандидат филологических наук;
Р.В. Гуревич – доктор филологических наук;
Г.Н. Ермоленко – доктор филологических наук;
Е.А. Зачевский – доктор филологических наук;
З.И. Третьяк – кандидат филологических наук;
Н.Б. Лысова – кандидат филологических наук;
С.М. Лясевич – кандидат филологических наук;
С.Ф. Мусиенко – доктор филологических наук;
М.Д. Путрова – кандидат филологических наук;
Л.Д. Синькова – доктор филологических наук;
И.А. Чарота – доктор филологических наук.

Рецензенты:

кандидат филологических наук, профессор,
заведующий кафедрой зарубежной литературы МГЛУ Ю.В. Стулов,
кандидат филологических наук, доцент,
заведующий кафедрой перевода БГУ Д.О. Половцев

Романо-германская филология. Контексты культуры и литературные связи : междунар. сб. науч. ст. / Полоцкий гос. ун-т ; редкол.: А.А. Гугнин (отв. ред.) [и др.] – Новополоцк, 2017. – 352 с.
ISBN 978-985-531-572-9.

В настоящем международном научном сборнике, продолжающем предыдущие издания (2011 и 2013 гг.) кафедры мировой литературы и иностранных языков Полоцкого государственного университета, публикуются статьи по актуальным вопросам романо-германской и славянской филологии, методологии литературоведческих исследований, методике преподавания гуманитарных дисциплин. Особое внимание в данном сборнике уделено проблемам конкретно-исторического изучения литературных взаимосвязей, а также философским, социальным и литературоведческим аспектам изучения проблемы войны и мира.

УДК 82.0(082)
ББК 83.3(4)я43

ХРОНИКА НАУЧНОЙ ЖИЗНИ

ПЕРШАЯ СУСВЕТНАЯ ВАЙНА Ў НАРОДНАЙ ПАМЯЦІ
І МАСТАЦКІМ АДЛЮСТРАВАННІ

Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя, Мінск (7–8 кастрычніка 2014 года)

2014 год адзначаны шэрагам мерапрыемстваў, накіраваных на ўшанаванне памяці ўдзельнікаў і ахвяр Першай сусветнай вайны. Беларусы зведалі мабілізацыю, людскія і матэрыяльныя страты, акупацыю, бежанства. Нягледзячы на маштабы наступстваў 1914–1918 гадоў, па розных прычынах гэты перыяд доўгі час заставаўся «белай плямай» у айчыннай навуцы. На сённяшні дзень Першая сусветная – праблемнае поле, якое выклікае цікавасць як у спецыялістаў, так і ў грамадскасці.

Супрацоўнікі Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі арганізавалі значны форум, які дазволіў пазнаёміцца з асноўнымі кірункамі вывучэння Першай сусветнай у сучаснай філалогіі і гісторыі. З прывітальнымі словамі да ўдзельнікаў і гасцей канферэнцыі выступілі Дырэктар Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН, акадэмік А.І. Лакотка, Старшыня Прэзідыума НАН Беларусі, акадэмік У.Р. Гусакоў, кіраўнікі і прадстаўнікі органаў кіравання, дзяржаўных устаноў і грамадскіх аб'яднанняў Рэспублікі Беларусь, прадстаўнікі дыпламатычных місій.

Навукоўцы з нашай краіны, блізкага і далёкага замежжа абмеркавалі шэраг праблем: Першая сусветная і літаратурны працэс XX стагоддзя; роля вайны ў гісторыі еўрапейскай культуры; літаратурна-мастацкае ўвасабленне франтавога і тылавога жыцця; крызіс духоўных вартасцей XIX стагоддзя і фарміраванне новай каштоўнаснай парадигмы ў першай палове XX стагоддзя; развіццё нацыянальнай сьведомасці народаў-удзельнікаў вайны; спецыфіка мастацкага адлюстравання і навуковага асэнсавання падзей 1914–1918 гадоў у розных краінах; творчасць і лёсы пісьменнікаў і дзеячаў культуры, што ўдзельнічалі ў Першай сусветнай; вопыт вайны ў беларускай літаратуры, мастацтве і народнай памяці; Першая сусветная і сучаснае айчыннае мастацтва слова і інш.

З дакладамі на пленарных паседжаннях выступілі М.А. Белакая («Першая сусветная вайна ў беларускім экраным мастацтве»), В.М. Бялявіна («Першая сусветная вайна ў перыядычных выданнях, музейных калекцыях і на паштоўках»), С.Л. Гаранін («Парадоксы гістарычнай сьведомасці немцаў у міжваенны перыяд: “Германскі рэванш за Грунвальд” (бітва пад Таненбергам, 1914)»), А.А. Каваленя («Памяць і ўрокі Першай сусветнай вайны»), А. МакМілін («Першая сусветная вайна ў беларускай і англійскай паэзіі: параўнанне»), А.І. Мальдзіс («“Немцы зусім змяніліся як людзі ...”: спроба суб'ектыўнага і аб'ектыўнага асэнсавання Першай і Другой сусветных войнаў»), М.А. Тычына («Народ і вайна: адлюстраванне Першай сусветнай вайны ў беларускай літаратуры»).

8 кастрычніка праца канферэнцыі працягнулася па секцыях: «Развіццё беларускай прозы і Першая сусветная вайна», «Паэзія і драматургія славянскіх народаў і Першая сусветная вайна», «Першая сусветная вайна і літаратура краін Еўропы», «Першая сусветная вайна ў беларускай культуры», «Падзеі Першай сусветнай вайны ў раманнай хроніцы Уладзіміра Гніламедава». Варта адзначыць тэматычную разнастайнасць дакладаў. Навукоўцы абмеркавалі спецыфіку ўвасаблення 1914–1918 гадоў у творах беларускіх (М. Гарэцкі, У. Гніламедаў, В. Зуёнак, Я. Колас, Я. Купала, І. Навуменка, К. Чорны, І. Шамякін), рускіх і савецкіх (Л. Андрэеў, У. Маякоўскі, А. Салжаніцын, М. Шолахаў), украінскіх (Р. Купчынскі, О. Туранскі), замежных (П. Баркер, К.Э. Гадда, Э.М. Рэмарк, Д. Трамба, С. Фолкс, Э. Хемінгуэй) пісьменнікаў.

У рамках канферэнцыі працавала ваенна-гістарычнае аддзяленне.

На заключным паседжанні былі заслуханы справаздачы кіраўнікоў секцый і прыняты выніковы дакумент канферэнцыі.

Акрамя ўдзелу ў працы пленарных і секцыйных паседжанняў удзельнікі мелі магчымасць азнаёміцца з матэрыяламі выставаў «Літаратура і дакументальныя матэрыялы аб Першай сусветнай вайне ў фондах Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі» і «Хрысціянскія вобразы эпохі Вялікай вайны» (экспанаваліся творы з фондаў Музея старажытнабеларускай культуры).

У рамках канферэнцыі ладзілася прэзентацыя выдання кнігі М. Гарэцкага «На імперыялістычнай вайне», што пачалася з паказу фільма «Браму скарбаў сваіх адчыняю», падрыхтаванага супрацоўнікамі Цэнтральнай навуковай бібліятэкі НАН. Р.Г. Гарэцкі, У.В. Гніламедаў, М.І. Мушыньскі, Т.С. Голуб адзначылі выбітную ролю класіка беларускай літаратуры ў адлюстраванні падзей 1914–1918 гадоў.

Падчас канферэнцыі адбыліся рэўю навішых беларускіх навуковых выданняў, прысвечаных даследаванню Першай сусветнай (працы В.М. Бялявінай «Беларусь у гады Першай сусветнай вайны» (2013), М.М. Смалынінава «Беларусь у Першай сусветнай вайне 1914–1918 гадоў» (2014), «Старонкі

Першай сусветнай» (2014)), прэзентацыя фільма «Мінск у гады Першай сусветнай вайны», слайд-экспазіцыя «Беларускі акапны каляндар».

З.І. Трацяк, Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт

**ВОЙНЫ И КАТАСТРОФЫ XX ВЕКА И ИХ ОСМЫСЛЕНИЕ В БЕЛОРУССКОЙ,
РУССКОЙ И МИРОВОЙ ЛИТЕРАТУРАХ**
Международная научная конференция, Полоцк (16–17 мая 2014 года)

Кафедра мировой литературы и культурологии Полоцкого государственного университета провела 16–17 мая 2014 года международную научную конференцию «Войны и катастрофы XX века и их осмысление в белорусской, русской и мировой литературах». В информационном письме перед конференцией были обозначены некоторые комплексные проблемы, теоретическая, практическая и методологическая разработка которых возможны лишь при участии представителей различных гуманитарных наук (социологи, правоведы, философы, экономисты, политологи, культурологи и др.): 1) Войны – мировые, региональные, локальные, захватнические, освободительные, гражданские, партизанские, дипломатические, информационные и т.д. – и их отражение в различных национальных литературах; 2) Кризисы – мировые, региональные, локальные, политические, экономические и т.д. – и их осмысление в мировой литературе; 3) Революции, контрреволюции, восстания, путчи и т.д. – способы их объяснения в литературе; 4) Катастрофы – природно-космические, геологические, атомные, экологические и т.д. – и их осмысление в различных национальных литературах; 5) Другие катастрофальные и кризисные феномены – геноцид, национализм, терроризм, алкоголизм и наркомания, различные формы эпидемий и смертоносных заболеваний и т.д. – и их осмысление в произведениях мировой литературы; 6) Литературоведческие стереотипы и традиционные приемы в осмыслении войн и катастроф XX века и возможности новых подходов; 7) Забытые произведения о войнах и катастрофах и обоснование их введения в современный контекст; 8) Иные подходы в объяснении войн и катастроф (мифологические, религиозные, философские, естественно-научные, политологические, социологические, антропологические, научно-космологические (И.Г. Гердер, А. Гумбольдт, В.И. Вернадский, А.Л. Чижевский, Л.Н. Гумилев, А.Ф. Лосев и др.) и характер их использования писателями; 9) Новые проблемы и идеи в связи с предложенной актуальной тематикой. В качестве исходного принципа для докладов и дискуссий было предложено не абстрактное теоретизирование, но опора на собственный исследовательский опыт и осмысление собственных научных результатов и перспективных задач (диссертация, монография и т.д.). Не исключались также доклады, в основу которых положен анализ достижений крупнейших литературоведов и литературоведческих школ (А.Н. Веселовский, М.М. Бахтин, московско-тартуская семиотическая школа, школа этносоциолингвистики и т.д.), но и в этом случае предлагался выход на собственную исследовательскую практику – какие именно идеи и исследования помогли в достижении собственных научных результатов. Для аспирантов и соискателей возможны и даже желательны выступления по основным методологическим проблемам диссертации (или монографии).

Данная конференция (как и все предыдущие) должна служить осуществлению следующих задач:

1. Обмен научно-исследовательским опытом в изучении отдельных национальных литератур и литературных взаимосвязей.
2. Поиски эффективных средств и новых форм постоянного обмена научной информацией между вузами СНГ гуманитарного профиля, а также с академическими институтами.
3. Презентации коллективных трудов, монографий и сборников статей, иных научных разработок вузов и научных учреждений, представленных на семинаре.

Открытие конференции состоялось в концертном зале кадетского корпуса. С приветственным словом к участникам выступил председатель оргкомитета, ректор Полоцкого государственного университета профессор Д.Н. Лазовский.

Первое пленарное заседание открыл заведующий кафедрой мировой литературы и культурологии профессор А.А. Гугнин, напомнив в своем вступительном докладе «Войны и катастрофы как проблема человечества» о целях и задачах семинара и обозначив некоторые узловые и дискуссионные направления рассматриваемой проблематики: а) глобализация и современный литературный процесс («Современный этап глобализации позволяет отчетливо увидеть, что человеческая цивилизация постепенно выходит на “финишную прямую”, когда накопленные тысячелетиями духовные идеалы добра и справедливости сталкиваются со столь же длительной историей зла и корысти, и это “соревнование”, изменяясь по формам и методам, но неизменное по сути, выходит, наконец, на всемирный, тотальный уровень»; б) «дальнейшая история человечества и его культуры во многом зависит от разрешения древней дилеммы “свой – чужой”, которая, видоизменяясь на протяжении тысячелетий, сохраняет свою архетипическую основу, приобретая характер этнических, национальных, экономических, религиозных, политических и